

Az 1848-iki Szilveszter-éjszaka és az 1849-iki új esztendő Buda-Pesten

Irta: Dr. BEVILAQUA-BORSODY BELA

Tavaly, 1928-ban temették el az utolsó Honvédelmet, a Kortársat, a Szentánut. E nyolcvanadik évfordulón tehát Históriavá hálkult az Elmény, mert róla élő emberi Hang rezgő hulláma már nem beszélhet, csak halott Könyv halott betűjének papír s ólomhangja zizzenhet. Guy de Maupassant „Un Vie”-jének Jeannette-je is akkor öregedett meg, mikor öreg dajkája meghalt s nem volt már senki, aki vele anyjáról beszélhetett volna Jeannette ekkor s ezért kezdte írni naplóját. Az Élet mindig irodalommal hal meg. A Szabadságharc 1928-tól kezdve már csak mint irodalom él. Ez a Szabadságharc jelen nyolcvanadik évfordulójának valóságos lényege és jelentősége.

A régi pestbudai Szilveszter-éjszakák

Az 1846-iki Szilveszter még hangos volt a pestbudai széles jókedvtől. A két Várost még akkor csakugyan külön-külön hívták Pestnek és Budának, őket még csak a régi Hajóhid kötötte össze, bár a Lánchíd kőfaragó- és kovácsműhelyeit már ácsolták.

1848 „vérzivatar” e boldog Szilveszter éjszakán az önfeladatok, naivak, kritikánélküliek tudatában még mint árnyék sem élt, bár Európa világhistóriai boszorkánykonyháján már olvadt azon szilveszteréji ólomöntéshez való ólom, melyet ha valaki akkor megönt vala, Golyóbitát láthat rettent szeme. A Háború golyóbitát.

1847 Szilveszterén az előrevetett Árnyékok mintha már jelentkeztek volna. Pest és Buda (talán helyesebben Pesh und Ofen) azonban még, legalább is a felületen, igen rendes jó kis német várost mutat vala, amolyan „Március előtt”, olyan „gutgesinnt”, „Vormärz”-eset, mint szelid diófa, kötefa, cseresznyefa-bútorai: e kispolgári szelid és lagymatag, kedves és nagyapai modorosság, melyet, illetőleg e bútorok stílusát (a korszak szimbólumát kitevő sok, de rék Meyer nevű polgárról) „der biedere Meyer”, vagyis a „Biedermeyer” stílusának a magyar Hevesi Lajos (1843—1910) utólag nevezett el néhány évtizede s tette e kitűnő szállóigét az összes szentimentálisok és stílus-snob-ok kincsévé.

A mélységben ellenben már igen komoly dolgok történtek, melyekről azonban csak egynémely rajongó ifjak álmodtak, kik a Karl Pillwar kávéfőző tsarnokában (megro vandó módon) olvastatták a „Journal des Débats”-t, szicilian szénégetők „à la Carbonaro”-szakállát s köpönyegét hordották. A Szilveszter vídában folyt le mégis.

Az 1848-iki Szilveszter viszont már a Háború volt és a közben Pestből és Budából illetőleg Ofen-Pesh-ből „főváros”-sá és „Buda-Pest”-té szőrványosan már „Budapest”-té lett egy Városnak legrettentőbb Szilveszterévé vált.

1847 december 31

Az egykorú lapok vidor Szilveszteréről és Újesztendőről írják. A „Bohème”, az Ifjak (e modernek) már a kávéházban koccintanak, a kispolgárság a Vigadó csilláros nagytermében mulat és éjfélkor előzőnli a kisvárosias Pest uccáit. A nagy polgárság és az úri nép szalonjaiban tölti az éjszakát és játssza a „Pesti Művelt Társalgó” által kortörténetül megörzött kedves gyöngéded mulatságait. Loknis leányfejek hajolnak a tál fölé, melybe rézkánál zizzenve csurran a fenéknek koppanó ólmot: ez helytartótanácsi fogalmazót jelent, ha pennaalakja van, gránátos felhadnagyot, ha medvebőrösüveget mutat, a „Vastuskóhoz” címzett fűszerszámos boltost — bürgerlicher Kaufmann — ha ágas-bogas fatörzsalakja van. Ugyanők, e sarkaitlan szandálos, fehér strimpfli szende lánykák enyhe „Blinde Kuh”-ot és Zalogosdít („Hogy tetszik?”-et és „Feketefehérigennem”-et) játszódnak a bodorfürtű Herr Statthalterey-Concipist-tel,

A hírneves Szent István

PORTER-SÖR

amely bármely külföldi sör minőségét felülmúlja az alábbi helyeken van állandóan friss csapolásban:

Bandl József, IV., Carlton-szálló.
Bíró Dénes, IV., Várház-körút 16.
Baranyay József, VII. ker., Károly király-ut 13. szám.
Belvárosi söröző, VIII., Rákóczi-ut 1.
Debreceen-ésterem, VII., Rákóczi-ut 88.
Élő József, VII., Thököly-ut 4.
Erdélyi borozó, VI., Dalszínház-utca 8.
Langmahr János, VII., Dohány-utca 20.
Mayer József, VII., Thököly-ut 44.
Patz Antal, VI., Hajós-utca 31.

majd epedő, érzelmes románcot dalolnak a „Szép Lenkáról”, jó atyok azonban — s ez már a forradalom szele — a calabriai olasz Carbonaro-mozgalom nevet viselő „Calabreser”-t játszik a kártyaasztalnál az illős asszonyok Patience-ot raknak, kisflúk dióba és fűgibe dominóznak, mások viszont (Ifjak s Lyánykák) hátuk mögé dobott almahéjból jósolják egy hön óhajtott név kezdőbetűjét. A fánkban körmőcei arany lesi a szerencsét megtalálót, a kávéaljából való jóslás is divat még. (Ósi budai török szokás: hideg tányérra forró „Satz”-ot önt az ember s ebből valamely jóslásra alkalmas figura kerekedik.) Schubert-dalt is klaviroznak (Beethoven nem, ez tragikus, keserű és nehéz) ámde csempészek, matrózok, cigányok, cserkészek, banditák és más ilyen regényes és már erősen Freiheitslyrik-szerű szabad, vadregényes erdei és hegyi fiékek operakarai is megcsendülnek a zongorán. A korszerű angománia már angol punch-öt kever, sőt a „Cliquot”-pince „Champagner”-je is megjött a Champagneból. Az ablak alatt uccai kántáló suhancok énekelnek újesztendei Háromkirályos mó-

Téli képek: a szentimentális Rudolf von Alt és a reális Daguerre módján

A kirakatok tömve vannak délicsümlöcsel, fantasztikus nevű „Havanna” szivarokkal, a régi Városházán vigan áll a szilveszteri malacvásár, a fiákeresok ősi szokás szerint óriási hőembert raknak a Rathausplatz közepén, a befagyott Duna jégén kintorna szól és gyermekök korcsolyáznak löcsontból készült iszánkón. A Tanács engedelmet ad, hogy egy vállalkozó elseperesse a jégről a havat, hőkörüláll szegélyeztesse s abba fenyőket tűzzön és egy karajcárt szedhessen az átkelésért. Ezt a nemes Úr is megfizeti, mit a Széchenyi Lánchídján megtenni nem akart. A Városházán — hógunyhóban mérik a ropogós malacpecsenyét és a citromos bort és a paprikás, mézes pálinkát. Vidám veressipkás targoncás — a hordár őse — csapkodja karjait hóna alá. Az ablakokon át már sok Christbaum-ot vagyis karácsonyfát látni: Podmaniczky Frigyes báró anyja 1829-ben hozta be divatú.

A „muszkára” nem gondol senki, de a „Muszka-té” vagyis az „orosz téja” a lapok hirdetésrovatában szerepel.

Petőfi azonban ezen az éjszakán gondolja el az „Apostol”-t, kit Szilveszternek keresztel el ő, illetőleg a bérkoosislegény, aki a kitétt „Lelencet” megtalálja s leteszi a józsefvárosi csapszék küszöbére. Az 1848 augusztusában befejezett „Apostol” — mint ezt másutt írjuk meg — az 1847-iki Szilveszteréji pesti képeit őrizi: e lázas, véres „Biedermeyer”-álmom reális pesti képeit.

1848 Szilveszterére a Fergeg elfújta

Windisch-Graetz „Ante Portas”: a kapuk előtt

Budán még megváltak a kulcsra járó Várkapuk: a Bécsi kapu szép rómaiás rusticával volt rakva terméskövekkel. Valsaltvégű gerendakeresztjeinek vályús „holkerli”-jei máig láthatók. A „Tabáni kapu” — ma mellette a Schrátt Katalin közeli házába vezető vashíd áll — a Várbeli családanya járt le a hétfői tabáni hetivására. A régi török Városház csonkjai is állottak: a régi Szent János-kórház kertfalán. Pest falából csak a Magyar ucca házainak tűzfalaiból kandikáltak ki a Magyar Szabók Bástyájának falfüggönyrészei. A „Város kulesai”, e jelképes holmi a budai, pesti városgazda böstörzörös vasládájában pihent.

kát s egy huszaskéért bekocog a lámpásos, hellebárdos éjjeli Bakter is. Oh, baj senkit nem érhet, a Polizey vigyáz s a Városház tornyának óraszeme mindent lát...

Ámde az új idők már itt vannak: a Pillwaxnál már gáz ég és a havas, csikorgó hideg éjszakán besikolt a Városba (in die Stadt) a „vaspályaindóház” „mozgonyának” füttye. A Gép már régen szétzúzta a Céh patriarchális kispolgári kereteit s Messieurs Fouriere, Cabet, Louis Auguste Blanqui „urak” olyannyira kiáltozzák Párisban kommunista jelszavaikat, hogy Széchenyi István gróf ez évben iratja meg sietve Dercsényi Weiss János báróval „A Kommunizmus egynémely humánus ellenszeréről” írott propagandás röpiratát. Bizonyos carbonaro-szakállas, félbolondos ember — mint ezt Palágyi Menyhért 1920-ban megállapította — Tancsics Mihály nevezetű, a Marx és Engels által szervezett kommunista agitátorok fejeként üli a várbeli Stockhausban büntetését. (Ide csukatta vissza Kossuth ugyancsak kommunista izgatásért.) A brünni Spielberg casamattái olaszokkal és lengyelekkel vannak tele. A romantizmus lejárófélben, a naturalista regény és pictura bontogatja szárnyait: Flaubert, Gogoly, a barbizoni festők már dolgoznak. Az édeskés bécsi portrait ellen már támad Monsieur Daguerre ezüstlemeze s nem hazudik, mert naturalista, mint minden e korban, melyet csak a gyermeteg tájékozatlanság tart „Biedermeyer”-idillnek.

A Szent Szövetség „Három királyai” ennek a Szilveszter-éjszakának igazi baktereit, nem az uccagyerköcök kántáló „Három király”-ai.

mindezt a régi kedvet. A régi Pest és Buda meghalt; az új Budapestre beköszöntött Borzalom. Naturalista Daguerrotype-jét ime alábbiakban próbáljuk adni „módos” balzaci színekkel. „A la 1849.”

Az Estve

A téli Nap — e véres Golyóbita — a Gelérthegy mögött száll le. (Mint Petőfi írta „Véres bíborban húnyn le im’ a Nap!” Ejnye, olyan, mint valamely gyújtógránát, melyet majd Herr General-Major von Hentzi mozsara fog rövidesen a városra hajtani, onnan a havas bástyarondeklából!) A gellérthegyi Csillagda harangja — melyet Stáhlly Ignác Professor-Doctor úr ajánlkozott, — szintén nem tudta, hogy ma, 1847 december 31-én délután utoljára kengatta a szilveszteri időjelzést. Tam-tam-tam-tam-tam — TAMM! — mondá e harang s a többi Szilvesztereken már néma volt. A Vár oldalában (mint ódon panoráma Guckkastenjén vagy enyhe petróleumlámpa havas tájat ábrázoló papíresernyőjén a színes selyempapírral ragasztott apró ablakok) megvilágosodtak az ablakok.

A Vigadó nagy csillárjának gyertyáit koppantotta a szolga. Utoljára. Egy év mulva már Nemzetgyűlési Terem lett a Szála, másfél év mulva füstös rommá lőtte a Háború! Ezért, oh ezért, ma, 1847 december 31-én éjjel táncolni kell.

A Városház tornyának égő szeme tudta, hogy egy év mulva a megadás „Pardon und Gratiá!” kérő fehér zászlója fog a toronyerkélyről lobogni.

Windisch-Graetz herceg már december 14-én betört a magyar határon Bécs felől. Budapest már ezóta állandó izgalommal várta a fejleményeket. Görgői — a zseniálisan józan fővezér, aki semmiféle fantasztikus álmodozásnak és zengő szólamnak nem üli fel — rideg, kurta katonamóddal védhetetlennek jelentette ki az országhatárt, de a fővárost is, 16-án már véres uccai harc után vonul ki Nagyszombatból Komárom felé. A felszemű Schlick is megindul. Budapest pán félelem vesz erőt a polgári lakosságon. Kossuth még Perczel Móríc dunántúli és Pulszky Sándor miskolci dandárának „guerilla” szabadcsapatok szervezésében bízik, 22-én még bizó, rajongószavú felhívást bocsát ki, azonban 28-án Schlick már Szikszónál veri szét Pulszkyt, Görgői helyébe 28-án már Windisch-Graetz vonul be Gyórré, Kossuthot „vogelfrei”-á, földönfutóvá deklarálja s Görgői 29-én már Bicskén van. A „Mátzius 15-e” ezen a napon már megírja, hogy „Windisch-Graetz két nap alatt Budapestten lehet”. 28-án éjfélkor Kossuth levelet ír Perczelnek, hogy a főváros alatt felveendő ütközet „talán még” megmentheti a várost s a hazát, azonban 30-án osztrák svalszerattak veri szét Perczelt Moórndól, dandárjának roncsai Szilveszter éjjelre Székesfehérvárra menekülnek, újesztendő hajnalán pedig az üldöző lovasság elől Buda felé indulnak meg. Január 2-án, délután három órakernek be a budai Vérmezőre.

A tragikus Szilveszter-este

A moóri vereség hírére a kötelelességszerűen is dopping-ölt optimizmus összeomlik. A korszak hadvezetése még favorizálja a „moralische Effekten” elvét: talán nem csalo-

Ne botorkáljon a sötétben
Vegyen egy zrelámpát a világhírű:

elemmel, - mely a legnagyobb fényvel a leghozzabb ideig világít!

dunk, ha azt hisszük, hogy Windisch-Graetz „morális hatást” akart kelteni, hogy az „Újesztendő „ómen”-jéül és „auspicium”-ául ő legyen a „Glückliche Neujahr!” kívánója. A korszak késői empire-je még itatva volt a nemesveretű, táblabírós-deákos latin kultúrával: az óromai „ómen” és az „auspicium”, a haruspex-ek madárjósolása legalább is úgy élt a tudatban, mint a szilveszteri ólomöntés, a kávétej és az almahéj szelid babonája.

Pesten óriási „panique”-ot kelt az, hogy a nemzetgyűlés Szilveszter estéjére zárt ülésre ül össze. És pedig — mivel idő már nem volt arra, hogy a Felső Ház a Nemzeti Múzeum termében, a képviselőház a régi Redoute-szállójában, a mai Vigadó helyén a t. Vigadóban külön ülésessen — délután háromra előzetes zárt képviselőházi ülés, hat óra a két Ház együttes ülése lett kiírva. Talán nem tévedünk, ha azt hisszük, hogy a magyar parlamentarizmus történetében ez egyedülálló eset.

Kossuth a zárt ülésen, mint a Honvédelmi Bizottmány elnöke felveti az eszmét: az Országgyűlés azonnal költözzön Debrecenbe. Batthyány Lajos gróf — s ez a teljes reményvesztettség jele — azt indítványozza, hogy azonnal menjen denutáció Windisch-Graetzhez és ha kell, Ferenc Józsefhez is és azonnal kezdjen fegyvernagyvást és béketárgyalást. Mészáros Lázár is ugyanezt javasolja: az „optimisták” óriási botrányal fogadják józan szavait. Kossuth sendesítő szavaira a kedélyek lecsillapodk: a két javaslatot elfogadják: Majláth György országbíró, Majláth Antal gróf, Lonovits József érsek, Deák Ferenc és Batthyány Lajos

Boldog újévet
kívánunk
mélyen tisztelt
vevőinknek!

Azt szeretnők, hogy az újesztendő mindenki számára jól kezdődjön, ezért

január 3-tól
(csütörtöktől)
január 19-ig
nagy újévi
leltári hét

rendezését határoztuk el az eddigieknél is sokkal olcsóbb leszállított árakkal.

Figyelje meg
csütörtöki hirdetésünkön
nagy újévi leltári hetünk
szenzációs árait

MAGYAR
DIVATCSARNOK
VII., RÁKÓCZI ÚT 74.

gróf „megbiztatván odautasítottak, hogy az ellenség fővezérével fegyvernyugvást és a célozlatot békekötést kieszközölni iparkodjanak, sőt, a körülmenyek úgy hozván magukkal, magához Ő Cs. kir. Felségéhez: Ferenc Józsefhez is járuljanak”. A jegyzőkönyv egy negyedóra alatt elkészült.

A régi Vigadó (Vigara, sőt Ugorda is volt tervezett neve) a mai helyen állott: római, nemesművű, oszlopos épület volt. Timpanonjával a feldunasorra nézett, Pollack Mihály építette. A feldunasor a mai Mária Valéria uca vonala volt, remek görögösödő, empfe-os palotával. Ezek közül az 1849 május 12-i bombázás alkalmával sok égett le, a „Redoute” azonban olyan rommá lett, hogy nem is volt érdemes már felépíteni. Az egykoru osztrák hadvezetés gondolkodásának romantizmusát mi sem mutatja jobban, hogy az ártatlan Vigadót — az Országgyűlés helyét — elrettentő példának olyan alaposan jövetle Hentzi, hogy csak a nagy Szalába egyedül harminc gránát vágott bele. Az oszloporsó és az erkély a földön hevert. (Közlöny, 401—403 oldal, 1949.) A mai Vigadót 1859-ben építette Feszli Frigyes, az akkori történelmeskedő római, gótos, mörös és bizáncias stílus „bric-á-brac”-jában.

Itt verődött össze egy óriási tömeg a szilveszteri atkonyalban. Írások négy-öt ezer főnyi tumultusról beszélnek. Egy évvel ezelőtt szilveszteri álarcos maskarádéra gyűlt a „rég” Pest népe: ezen az estén izgatott tömeg leste a híreket, mint 1914-ben az Andrássy út és a Körút sarkán. Egy fél év múlva romhalmaz és halottak a Vigadó helyén. Ma este: csikorgó hideg, hófúvás, a Duna is befagyott. A tömeg jajveszékelt és káromkodott, a tehetősök már fejvesztetten csomagoltak.

Az ülés türheterlen levegőjű, fülledt melegben, éjjel tizenegy óraker végződött. A különböző képviselőktől a tömeg percek alatt megtudta a határozatot. Egy kopotkabátos, angolos shawl-os ember egy lámpaoszlopról ardoftotta bele a tömegbe a rémhírt.

Kecskemét, Nagykőrös és Vác felé hosszú kocsi- és szánor vitte a menekülőket. Vidám grog és punch nem főtt ezen az éjjelen Pesten és „álorca” helyett a rémület fagyasztott lárvát az arcokra a huszfokos hidegben.

A vaspálya indóháza és egy pohár punch

Éjjel előtt egy félórával Kossuth már kint volt a „Vaspálya Indóházában”. Ez pontosan a mai nyugati pályaudvar helyén volt. Innen indult a Rotschild-koncorium által az 1836:XXV. törvények alapján a bécsi magyar udvari kancellária részéről 1836-ban engedélyezett és 1846. július 15-én megnyitott 34 kilométeres váci vonal és az 1847 szeptember 1-én megnyitott 101 kilométeres szolnoki vonal. A vasútlakat a „Központi Magyar Vasúttársaság” igazgatta. Az 1848:XXX. törvények nagyszabású terveket és — egész Európában elsőnek — vasútpolitikai elveket fektetett le, 12 külföldi és belföldi vonalat tervezett. E terveket a szabadságharc bukása hiúsította meg, 1850 március 7-én a császári kormány beváltotta a Rotschildok koncesszióját, azonban már 1854-ben belcukott a monopóliumba.

A szolnoki vonal körülbelül a mai körvasút vonalán ágazott el a váciból. Már modern, Stevens-féle szelcstalpú sínci voltak, „mozgonyai” roppan tmasg kúrós, fúrge alkotmányok, vezetőik angol mérnökök. A fűtő „menetközben” harangozott a mozgony jelzőharangján. A „wagon”-ok olyanok voltak, mint egy sor egymásmellé rakott postakocsi, a podgyaszt a kocsi fenekébe rakták, a „coupé”-t forróvizes ólompalackokkal fűtették. A vasút átlag 30 kilométeres sebességgel haladt, tehát a postakocsinál kétszer sebesebben. Egy mérföldnyi utra a III. osztály bilétája 8 ezüstkrajcárba kostált.

Az „Indóház”, a nyugati pályaudvaron látható magyar és hibás latinnyelvű 1877-ben állított emléktábla szerint (aedificium peregrinantium usibus conditum: utazók használatára alapított építmény) 1842-ben épült. (Az Új Pályaudvart a belga August W. de Serres építészeti igazgató tervezte 1877-ben.)

Kossuth kocsija — vagy szánja — tehát a régi váci országúton (a mai Vilmos császár út) vágattatott ki az Indóházhoz. Hallatlan energiával tartotta magát még itt is.

A pályaház vendéglője éjjelkor punch-öt szolgált fel a nyomott hangulatban várakozó Kossuthnak és kíséretének. Kossuth a poharat a jobb jövő reményére ürtette.

A pályaházban az a hír terjedt el, hogy a sínceket megrongálták. Tény, hogy a szerelvény, mely Kossuthot vitte, csak három óraker indulhatott el. Tehát Szolnokra reggel hét óra tájban futhatott be.

A délelőtti folyamán az országgyűlés tagjai, 2-án a miniszteriumok és a „Bankóprés” indultak útnak. A Szent Koronát Tolcsvai Bónis Sámuel koronaőr vitte magával Debrecenbe. Az állomáson óriási kapkodás volt. Mártonffy István képviselő még egy hónap múlva is hirdette a már Debrecenben nyomott „Közlöny”-ben (a Kossuth-kormány hivatalos lapjában), hogy ezen az éjszakán az egyik kocsi fenekén levő podgyasztartóból elveszett a csomagja.

Görgei a Szilveszter-éjszakát az Erd, Tárnok, Sós-kút, Promontör és Bia vonalán töltötte. Ő is 2-án vonult be Budára. A város védelmét céltalannak jelentette ki, a Duna jegén átkelt és Vácra indult.

„Unbedingte Unterwerfung!”

Ugyancsak 4-én indult el a deputáció Windisch-Graetz-hez, akit Bicskén találtak. Majláth György szónoklatát, az ismert „Feltétlen megadás!”-t kiáltással szakította félbe. A tárgyalásnak semmi eredménye nem volt. A herceg 5-én vonult be Budán és a Lánchidra át Pestre. A kedves régi Városháza tornyán fehér zászló fogadta. A herceg a Királyi Várban, Jellasi a gróf Károlyi palotában szállott meg. A város ostromállapotba helyezték, a „rebellisek” befogdosása megkezdődött. A Lánchíd feljárói elé ágyúállások hányattak, a budai Vár falairól negyven ágyút irányítottak Pest felé. A „Spitzlik” és „agent provocateur”-ök munkája megkezdődött. A Vida Károly által szerkesztett „Politikai Függetlenség” azonnal Windisch-Graetz szolgálatába lépett. A „Közlöny”-ből Pesten szerkesztett és nyomott álpéldányok készültek. A kivégzések mindennaposak voltak.

A Kossuth-kormány sietve berendezkedett Debrecenben, az országgyűlést a Kollégium auditoriumában tartották. Berendezkedett a „Közlöny” is és a bankjegynyomda is. Debrecen lett a főváros.

„Budapesti hírek” Debrecenben

A „főváros” elszakadt Debrecenről, megszűnt terület lett, melynek sorsa már csak mint „hír” jutott el Debrecenbe. A „Közlöny” rendszeres rovatban közölte a „Budapesti hírek”-et. Ilyeneket ír:

„A spitzlik... dírtba léptek Budapesten... fájdalom, hogy azok közül is állottak némely-lyek a spitzlik táborába; kik azelőtt a leg-radicalabban valának ismeretesek. (1849 február 3.) A kereskedés annyira pangásba van, miszerint azt a szó teljes értelmében megállottnak lehet mondani.” (U. o.)

Hírek érkeznek Budapest életéről is. A cikkek csak hangulatokat írnak le, mégis itt-ott egy-egy ténybeli adat is akad. A mai Kálvin téren — akkor Szénapiarc — volt hirhedt lebujban, a „Két Pisztoljhoz” címzett fogadóban a fogadós maga kelt ki az osztrák tisztek magyargyalázó tempói ellen, egy őrnagy csendesítette le a vihart. A „Sercsarnokban” — ez alkalmasint a mai Váci utcában levő egykori Újvárosi háza (a mai előjáróság épülete) helyén volt városi sörfőző ióvja (emlékét máig őrzi a Sörház uca neve), — a tisztek a polgárok fejéről verik le a kalapot a „Gott erhalte” eljátszása alatt. Állítólag itt verekedés is esett. A bécsies

„köcsök” kalap divatba jön. „Mentovich Ferenc, ki számtalan rímeket írt a szabadságra, függetlenségre és hazaszeretetre... most Windisch-Graetz dicsőítésére ír hőskölteményeket”. (U. o. 1849 jan. 27.)

Az „Umwertung aller Werte” az „összes értékek átértékelése” hamar megírtént. Csernátóni Lajos Debrecen puritán becsületességű társadalmán lelkeleg felüldül s vendégmarasztó alföldi sarát a jelfordult pesti élet morális saránál külön dolognak tartja. (U. o.)

„Kedves Emiliám!” című „levelei” a Közlöny legérdekesebb fejezetei.

Debrecen

A Kossuth-kormány csak január 14-én tudta megjelentetni hivatalos lapját, „1849. 1. szám”. Jelzett példánya ezen a napon jelenik meg, az évfolyam első száma. A szilveszternapi ülés jegyzőkönyvét közli. A 13-iki ülésen, melyet már a debreceni „Kollégium” auditoriumában tartottak meg, Kossuth ezeket mondja: „Mi egyezkedni akartunk, ők harcot akartak. Tehát legyen harc, a védelemnek harca legyen közüünk és az igazságos Isten legyen velünk”.

Az események — az orosz előretöréséig — Kossuth bizó optimizmusát igazolták. Görgei zseniális visszavonulása a Klapkával való együttműködést eredményezte, ugyanakkor a „feldunai” hadsereggel egyesíteni tudta a délvidéki hadsereget is. Bem Erdélyben ért el nagy erkölcsi súlyú sikereket.

Mint a mai kritika megállapítja, Kossuth nem a tények higgadt mérlegeléséből, hanem a nagy tömegek lelkesedéséből merített erőt: a zuhanás mélypontjáról azonban — egy rövid ideig — csak ez a hatalmas szuggesztív emelte ki a Szilveszterkor már-már elbukott magyar ügyet. A Tavasz — ez a nagy Balzsam — itt is gyengített s Le Bon idevágó elgondolásait — a tömegek lélektanára nézve — itt is igazolta.

E sorok írója még hallotta apró gyermekkorában a kántáló „Három király”-os gyerekek egy tréfás újví mondókáját:

Éz új Esztendőbe'
Bújj a kemencébe,
Szedd ki a szilvát,
Edd meg a magvát.

Nem lehetetlen, hogy erre az „Új Esztendőre” vonatkozott a rigmus ez: a keserű újévkor nem a kemencében aszalt szilva, hanem a magva volt az újví ajándék.

Si non a vere, e ben trovato ...

Nyolc pengő fizetést kap naponta Chaplin és Zigotto pesti helyettese

Beszélgetés egy fiatalemberrel, aki az ezerholdas földbirtoktól jutott a mozik kirakatába reklámembernek

Ramon Novarró, Conrad Veidt, Charlie Chaplin, Zigotto és más film-világhíresség neve a többször dolláros heti fizetést juttatja az ember szájába. Pedig a filmsztárok mellett, sok a kisfizetésű névtelen hős, a helyettes, aki a nagy szereplő ruhájába öltözve végez éleveszélyes mutatványokat. Ennek a sornak a végén állnak a film-reklámemberek.

A reklámemberek — mint az utóbbi időben Budapesten is látható —

a film egyik főszereplőjének jellegzetes ruhájába öltözve állnak a mozi előtt, vagy a kirakatban és gépies mozdulatokkal vagy tréfákkal igyekeznek a járókelők figyelmét a műsoron levő darabra irányítani.

Ezek a reklámemberek csak néhány pengős fizetést kapnak. Érdekes részleteket mondott el a reklámemberek életéről egy fiatalember, akit a sors a dúsgazdag szülői háztól a mozi kirakatáig sodort.

Egyik ferencvárosi mozi előtt embertömeg csoportosul. A falon ríktó betűkkel hirdetik hogy a Nevető ember van műsoron. Főszereplők: Conrad Veidt és Mary Philbin. Csakhamar kiderül a csoportosulás oka.

A mozi nyitott és erősen kivilágított kirakatában furesán öltözött férfi áll.

Fekete hosszú köpeny fedi testét, széles kalapja enyhén beárnyékolja arcát és szája előtt fekete selyemkendő van. Ez a Nevető ember élő reklámja és a csoportosulás oka.

Az uccai gyerekek gúnypótlásait, vastag tréfáit, a köpeny rángatását szóltalanul túri a reklámember. Szomorúan néz maga elé. Néhány perc múlva lerántja ajka elől a selyemkendőt és a jól maszkírozott, borzalmat keltő regényalak meglevenedett.

Nemsokára kialszik a kirakat villanylámpája és lelép a feketeköpenyes férfi. A gépházhoz siet, vállára veti kopott télikabátját és a hidegtől vörös kezéit melengeti. Beszélgétünk.

— Most reklámember vagyok a kis mozik előtt — mondja —. Egy senki, akit napi néhány pengőért bérelnek. Pedig hosszú az

út a szülői háztól idáig ...

A kifestett fiatalember kezére támasztja fejét és így mondja el emlékeit:

— Dunántúlról származom, ahol szüleimnek ezerholdas birtoka volt. Apám jószívűségét kihasználta ismerősei és kezességi váltókat irattak vele alá. A lejáratkor nem fizették és így a birtok eladósodott. Tizen-nyolc éves voltam, amikor 1919-ben apám eladta a birtokot. Budapestre költöztünk. Folytattam tanulmányaimat az egyetemen. Két év múlva meghalt az apám. Vagyonunk megmaradt részével egy-két vállalkozást kezdtem, majd

a nagy konjunktúra idején tőzsdéztem és végeredményben az ezerholdas birtokból nem maradt semmi.

Állásba mentem, de csakhamar B-listára kerültem. Hónapokig szaladgáltam állás után. Nem sikerült elhelyezkednem. Édesanyám utolsó ékszerét adtuk el és én Párizsba mentem. Ott sok foglalkozást végigpróbáltam. Csekély keresetemből támogatlam édesanyámat. Két évvel ezelőtt sürgőnyt kaptam, hogy anya súlyos beteg.

Hazasiettem. Orvosságra kellett a pénz és nem volt állásom. A Dunaparton napszámoskodtam délelőtt és délután állást kerestem. Lerongyolódtam s már nem is lehetett reményem tisztviselői állásra. Rövid ideig gyárban voltam napszámos. Itt is létszámcsökkentés volt — mondja keserűen. — Elbocsátottak.

Ekkor jutott eszembe, hogy Párizsban a mozgó előtt reklámemberek állnak. Elmentem reklámembernek ajánlkozni egyik kis moziba.

Először a Fegyenckirály című filmnek voltam a reklámembere. Fegyenruhában, öszszelbilincsel kézzel álltam egyik körüti mozgó előtt. Azóta főleg Ramon Novarro, Conrad Veidt, Charlie Chaplin, Zigotto filmjeinek vagyok reklámembere.

A fizetés napi 8—10 pengő. Ezért délután öt órától este 10 óráig kell a kirakatban állni.

Félóránként 10 perc pihenődök.

Saját érdekében
tekintse meg
csillárraktárunkat
mivel csillárainkat helyszüke miatt rendkívül olcsó árban kiárusítjuk.
Seligmann és Ballada
elektrotechnikai vállalat
Budapest, VI., Andrássy út 9. Telefon: Aut. 127—85.

— Bizony szomorú és nehéz foglalkozás ez — folytatja. — Odahaza évek óta beteg az anyám és én mindenki bohóca vagyok. De megteszem, mert kell a pénz orvosságra és a keresetem megment az éhenhalástól.

— A mozik most már szívesebben szerződteknek egy-két eszére, mint eleinte, mert úgy látszik, a film-reklámember közönséget vonz. De itt is bajok vannak. Ma már egész sereg reklámember él Pesten, van olyan is, aki három-négy pengőért vállalja.

Mikor idáig jutottunk a beszélgetésben, bejött az egyik jegyszedő „Halló, fiatalember! Letelt a tíz perc!” — kiáltással munkára küldi a reklámembert.

A könnyesszemű fiatalember megtörli szemét, a fekete selyemkendőt szája elé köti, megigazítja a köpenyét és kisért.

A kirakatban felgyűl a villanylámpa és ott áll a reklámember, aki az ezerholdas birtoktól jutott a külvárosi mozi kirakatába ...

R. A.

Tűz egy filmvállalat raktárában

Hétfőn este nyolc óraker az Erzsébet körút 12. számú ház felemelétén lévő Siposs-féle reklám-filmvállalat raktárában könnyen veszedelmessé válható tűz ütött ki. A raktárhelyiségben meglehetősen nagymennyiségű filmtékercs volt elhelyezve és

a tűz következtében a tekeresek egy része felrobbant s a raktárnak Kertész uccára néző ablakait kitérte.

A lángok már az ablakokat át hatoltak ki a szabadba, amikor a tűzoltók megjelentek s energikus munkájukkal a tűz továbbterjedésének gátat vetettek.

A központi tűzrészeg vonult ki Sturm főtiszt vezetésével s a tűzoltók a raktár három termében s az irodahelyiségben pusztító tüzet porral oltották el. Az irodahelyiséget ajtó választja el a vállalat igazgatójának, Siposs Károlynak lakásától.

Az igazgató családjával együtt lakásában tartózkodott s a tűzoltóság gyors beavatkozása nélkül a tűz továbbterjedése s esetleges újabb robbanás az ő életüket is veszélyeztette volna.

A tűz eloltása után megtartott tűzoltói helyszíni szemle megállapította, hogy a késő délutáni órákban történt bezárás előtt valószínűleg eldobott egy égő cigarettavéget. Ettől meggyulladhatott valamilyen elhullajtott kis filmszalagdarabka és így terjedt tovább a tűz.

A főkapitányságról bizottság szállt ki, amely szintén helyszíni szemlét fog tartani a tüzeset ügyében.

Byrd délsarki expedíciója eljutott a Rozmár-öbölhöz

New Yorkból jelentik: Byrd amerikai repülő délsarki expedíciója eljutott a Rozmár-öbölhöz, ahol főbázisát létesíteni fogja. A City of New York gőzös a sűrű jégtorlasz miatt az öböl bejáratánál kénytelen vesztegelni, néhány mérföldnyire attól a helytől, ahol annakidején Amundsen téli szállása volt. Byrd főbázisa is a régi norvég expedíció sátrának közelében lesz. Legszűkebb környezetéhez Balchen repülő, egy rádió-távíráss és a kutyacsapat tartozik.

Gyilkosság Prisztinában

Belgrádból jelentik: Dél-Jugoszlávia lakosságát nagy izgalomban tartja egy gyilkosság. Prisztinában az ottani demokrata párt vezéré, Jussuff Achmed városi tanácsost ismeretlen egének megtámadták és több revolverlövélcsel megölték. Rövid időn belül a prisztinai demokrata pártnak már második vezető tagját gyilkolták meg. A tetteseknek nyomuk veszell.

A cionisták vegső célja

Bécsből jelentik: A cionista revizionisták harmadik világi értekezlete, amelyen számos európai államból, továbbá Palesztinából, az Északamerikai Egyesült Államokból és Dél-Afrikából összesen 80 delegátus vett részt, ma befejezte tanácskozásait. Az értekezleten határozatot fogadtak el, amelyben kijelentik, hogy a cionizmus vegső célja a zsidó állam létesítése.